

บทที่ ๔

วิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

หลักการ รูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) สามารถประมวลเป็นประเด็นหลักๆ ได้ ดังนี้

- ๔.๑ วิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)
- ๔.๒ วิเคราะห์ผลของการปฏิบัติตามหลักการสอนของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)
- ๔.๓ วิเคราะห์แนวทางการนำวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) มาปรับใช้

๔.๑ วิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากรหรือหลวงปู่ศุขนั้น ปรากฏตามเอกสารที่ได้นำเสนอมาในบทที่ ๒ และบทที่ ๓ ไม่ปรากฏเด่นชัดนักกว่า ท่านมีจุดมุ่งหมายหรือวางเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้อย่างไร แต่สามารถสรุปได้ผ่านวิธีการสอนทางปาฏิหาริย์ ๓ ประการ ซึ่งทำให้มองเห็นเรื่องดังกล่าวผ่านทางเครื่องรางของขลังของท่าน กล่าวคือ ท่านสร้างวัตถุมงคลต่างๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นสิริมงคล เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย กล่าวคือพุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ สำหรับผู้ที่น้อมระลึกถึงและบริกรรมไว้ในใจอย่างมั่นคงแล้ว สามารถช่วยเหลือป้องกัน คุ้มภัยอันตรายต่างๆ ได้ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจริงๆ แล้ว พระครูวิมลคุณากรได้ทำการเผยแผ่ผ่านสิ่งดังกล่าวเพื่อให้บำเพ็ญกรรมฐาน คือ อนุสสติ ๑๐ ประการ โดยอุบายวิธีผ่านทางวัตถุมงคล เพราะเมื่อผู้บูชามีจิตใจที่มั่นคงในคุณของพระรัตนตรัย มีกำลังใจในการประกอบกิจการงานที่สุจริต มีศีลธรรมประจำใจ

๔.๑.๑ ด้านการเผยแผ่ศาสนา

สำหรับการเผยแผ่ศาสนา ของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) นี้ สรุปได้ ๓ ประเด็น คือ

- ๑) การสอนผ่านอิทธิปาฏิหาริย์
- ๒) การสอนผ่านตำรายาสมุนไพร
- ๓) การสอนผ่านวัตถุมงคล

พระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) ได้ศึกษาทั้งฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ โดยเฉพาะสมถกรรมฐานซึ่งเป็นพื้นฐานของการฝึกจิตและการเรียนคาถาอาคม หรือตำราไสยศาสตร์ ดังนั้นท่าน

จึงเผยแพร่ศาสนาผ่านทางไสยศาสตร์และคาถาอาคมต่างๆ สอดคล้องกับหลักการสอนให้เห็นจริงอย่าง
น่าอัศจรรย์ คือปาฏิหาริย์ หมายถึง การแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่างมี ๓ ประการ^๑ คือ

๑. อิทธิปาฏิหาริย์ การแสดงฤทธิ์เป็นอัศจรรย์
๒. อาเทศนาปาฏิหาริย์ การเดาใจหรือการทายใจคนได้เป็นอัศจรรย์
๓. อนุสาสนีปาฏิหาริย์ การสอนธรรมเป็นอัศจรรย์

๑. วิธีการบคนยโสโอหังของหลวงปู่

หลวงปู่ได้สอนคนด้วยการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เพื่อแก้ไขพฤติกรรมของคนที่ยึดติดใน
กรณีตัวอย่างแตกต่างกันไป เช่น ชาวลาว หรือคนลาวมาขอลองวิชาเกี่ยวกับหลวงปู่โดยนั่งซักพรหมสี่หน้า
ต่อหน้าหลวงปู่เพราะคิดว่าตัวเองมีของดีมีคาถาอาคมไม่เป็นรองใคร หลวงปู่ได้หยิบพลูที่มีผู้นำมา
ถวายใบหนึ่งแล้วเสกให้กลายเป็นงูโยนลงไปข้างหน้า ปรากฏกลายเป็นงู ทำให้คนที่มาลองของกับ
หลวงปู่ตกใจระโอดลงกุกุหนีไป นี่เป็นวิธีการกำราบภิกษุของคนที่หลงผิด

๒. วิธีปราบขโมย

หลวงปู่ท่านมีวิธีทรมานคนที่ชอบลักขโมยให้สำนึกผิด ด้วยการแกล้งให้หลงทางหรือ
หาทางออกจากสถานที่ที่ตนเข้ามาขโมยของไม่ได้ เช่นกรณี ขโมย ๒ คนกำลังขโมยเรือวัด โดยคว้าเรือ
แบกด้านหัวคนหนึ่งท้ายคนหนึ่ง หลวงปู่พบเข้าจึงพูดขึ้นดัง ๆ ว่า “อยู่ในวัดนี้แหละไม่ต้องไปไหน”
ขโมยทั้งสองแบกเรือเดินวนอยู่ในวัดโดยหาทางออกไม่ได้ จนเวลารุ่งสางพระจะออกบิณฑบาต หลวงปู่
จึงได้บอกกับขโมยทั้งสองว่า “เอาเรือวางไว้แล้วไปได้” ขโมยจึงวางเรือแล้วรีบหนีไป

จากเรื่องขโมยทั้ง ๒ คนนี้ แสดงว่าหลวงปู่ท่านแกล้งให้ขโมยแบกเรือที่ตนต้องการจะลัก
เอาไปให้ได้ ให้เดินแบกเรือทั้งคืน เพื่อให้เห็นถึงความยากลำบากในการหาเลี้ยงชีพโดยทางที่ผิด เพื่อ
จักได้สำนึกผิดและประกอบสัมมาอาชีพต่อไป

๓. วิธีปราบคนไม่มีสัมมาคารวะ

หลวงปู่จะสอนให้มีความเคารพ อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่มีเป็นคนกระด้าง ดังนั้น คนที่มีความ
เคารพนอบน้อมในหลวงปู่จะเข้าใจและปฏิบัติตามคำสอนนี้อย่างเคร่งครัด แต่หากใครไม่เคารพเชื่อฟัง
หลวงปู่ก็มีวิธีการกำจัดมานะ ความถือตัวของคนเหล่านั้น ดังเรื่องของปลัดสัมฤทธิ์ เมื่อครั้งเดินทางไป
ทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาที่จังหวัดชัยนาท ไข้มาเป็นพาหนะและเดินทางผ่านวัดปากคลองมะขามเฒ่า
โดยปกติเมื่อข้าราชการทั้งหลายจะเดินทางผ่านวัดทุกคนจะลงจากหลังม้าแล้วเดินจงไปม้าผ่านหน้าวัด
ไป แต่ปลัดสัมฤทธิ์เพียงคนเดียวที่ไม่ยอมลงจากหลังม้า ซึ่งปรากฏว่าข้าราชการที่ลงจากหลังม้าแล้วจง

^๑ ที. สี. (ไทย) ๙/๔๘๓/๒๑๔.

ม้าผ่านไปสามารถไปทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาได้ ยกเว้นปลัดสัมฤทธิ์คนเดียวเท่านั้นที่ต้องนั่งอยู่บนหลังม้าอยู่ตลอดเวลา จะลงจากหลังม้าก็ไม่สามารถจะลงได้ เป็นตัวอย่าง

๔. หลวงปู่ศุขปราบความชั่วเจ้าเล่ห์

หลวงปู่ได้สอนพวกความชั่วที่น่าชังมาเลื่องในบริเวณวัดและเข้าพักในวัด โดยมีได้ขออนุญาต และได้ถามเสาศาลามาทำฝืนหุงเข้าเพราะคิดว่าตนเองมีวิชาพอตัว หลวงปู่จึงได้แสดงให้เห็นว่าความชั่วได้เห็นพ่ายยังมีพ่าย อย่าได้หลงตนเอง โดยเสกข้างให้ตัวเล็กลงแล้วใช้กะลามะพร้าวครอบไว้ เมื่อพวกความชั่วกินข้าวเสร็จแล้ว ต่างคนต่างออกตามหาข้างแต่หาเท่าไรก็ไม่พบจนเหนื่อยอ่อนหมดปัญญา จึงพากันขึ้นไปบนกุฏิหลวงปู่แล้วกราบขอความกรุณาให้หาข้างคืนให้ด้วย หลวงปู่ได้ถามถึงเรื่องเสาศาลา พวกความชั่วรับสารภาพพร้อมได้ถวายเงินเพื่อเปลี่ยนเสาศาลาใหม่ หลวงปู่จึงบอกว่าข้างหลายตัวของพวกเขาไม่ได้หายไปไหน ถูกกะลามะพร้าวครอบไว้แล้วชี้บอกให้ไปเปิดดู เมื่อความชั่วเปิดกะลาขึ้น ข้างตัวเล็ก ๆ เหล่านั้นก็โตขึ้นจนมีขนาดเท่าเดิมทุกประการ

๕. หลวงปู่ศุขสอนฝรั่งที่ยิงนกในวัด

หลวงปู่ได้สอนให้คนที่ไม่เข้าใจเรื่องการทำบาป ให้มีความเห็นถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา แม้จะเป็นคนต่างชาติต่างศาสนา เช่น คราวหนึ่งมีเรือยนต์ของฝรั่งลำหนึ่งมาจอดที่หน้าวัดปากคลองมะขามเฒ่า ฝรั่งเห็นว่ามีนกพิราบอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากจึงเอาปืนในเรือไปยิงนกในวัด เมื่อฝรั่งกลับมาลงเรือแล้วพยายามติดเครื่องเรือเท่าใดก็ไม่ติด กระทั่งมีคนสงสารแนะนำให้ไปขอขมาหลวงปู่ ฝรั่งยอมทำตามโดยเข้าไปกราบหลวงปู่เพื่อขอขมา หลวงปู่ได้ยกโทษให้และแสดงให้เห็นถึงบาปกรรมที่ได้ทำไว้ให้ตั้งอยู่ในคุณความดีต่อไป

๖. แก้กัฏฐิคนื้อฉ้อฝืนคำสั่ง

หลวงปู่ได้สร้างแพโบสถ์น้ำไว้หน้าวัดปากคลองมะขามเฒ่า มีหลังคาแพมุงด้วยสังกะสีและประกาศห้ามไม่ให้เรือเมล์มาจอดรับส่งผู้โดยสาร วันหนึ่งนายท้ายเรือจักรนารายณ์ไม่เชื่อคำสั่งของหลวงปู่ได้จอดส่งคนลงที่แพโบสถ์น้ำ ในการจอดครั้งนี้เรือได้ชนแพทำให้สังกะสีที่มุงหลังคาชำรุด หลวงปู่ได้สอนให้เห็นโทษของการฝ่าฝืนคำสั่ง โดยทำให้เรือจักรนารายณ์ลำนั้นวิ่งเดินหน้าถอยหลังเข้า ๆ ออก ๆ อยู่อย่างนั้นตั้งแต่บ่าย จนกระทั่งถึงรุ่งเช้า ไม่สามารถนำเรือออกพ้นหน้าวัดไปได้ เมื่อเห็นว่าสมควรเวลาแล้ว หลวงปู่จึงให้คนไปบอกพวกที่อยู่ในเรือให้ขึ้นไปกินข้าว เมื่อคนขับเรือสำนึกผิดและกราบขอขมาท่านแล้วจึงนำเรือออกพ้นหน้าวัดไปได้

จากเอกสารดังกล่าวสรุปว่า การสอนของหลวงปู่ตบตาตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นนี้นับเป็นอุบายวิธีที่หลวงปู่ใช้เพื่อสั่งสอนเพื่อให้เกิดความสำนึกผิดและได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เพราะบุคคลบางคนจะต้องใช้พระเดชเป็นเครื่องฝึกใช้แก้ไข แต่สำหรับผู้มีความศรัทธาเป็นพื้นฐานแล้วหลวงปู่ก็ใช้วิธีสร้างศรัทธาให้เกิดยิ่งขึ้น

๒) การสอนผ่านตำรายาสมุนไพร

หลวงปู่ได้ศึกษาการปรุงยาจากอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญทางยาสมุนไพร ซึ่งไม่ปรากฏนามของอาจารย์ มีเหลือเพียงตำรายาซึ่งปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งนายกลับ แสงเขียว นายพร แสงเขียว และนายเสร็จ นิมิต์ ลูกศิษย์ของหลวงปู่เป็นผู้บันทึกไว้และตกทอดถึงลูกหลานตามลำดับ

วิธีการรักษาของหลวงปู่จะตรวจสอบอาการของผู้ป่วยก่อนรักษา ถ้าเป็นโรคที่เกิดจากอาการภายใน เช่น ฝีในท้อง หลวงปู่จะให้ยากินโดยปรุงยาให้ทานตามอาการของโรค ส่วนผู้มีอาการที่ไม่ปรากฏทางกาย หลวงปู่จะใช้การรดน้ำมันตรักษา แต่ถ้าเป็นโรคเกี่ยวกับกระดูก หลวงปู่จะใช้คาถาประสานกายของพระมหาโมคคัลลานะรักษา

การรักษาโรคภัยไข้เจ็บของหลวงปู่เป็นการสงเคราะห์ผู้เดือดร้อนได้หายจากโรคภัยที่เบียดเบียน โดยการสงเคราะห์ผู้มีความทุกข์ที่มาหาหลวงปู่อย่างไม่มีจักเหน็ดเหนื่อย และไม่แบ่งแยกชนชั้นวรรณะแต่อย่างไร หลวงปู่รักษาให้ตามอาการหนักเบาให้หายได้ในที่สุด

๓) การสอนผ่านวัตถุมงคล

หลวงปู่ได้สร้างวัตถุมงคล เป็นพระพิมพ์ต่าง ๆ ไว้มากมาย รวมทั้งเหรียญต่าง ๆ อีกหลายชนิด ซึ่งวัตถุประสงค์ในการสร้างนั้นเพื่อเป็นพุทธานุสสติ เพื่อให้ผู้บูชาได้ระลึกถึงพุทธคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้หมดสิ้นกิเลสทั้งมวล เป็นพระอรหันต์ ประกอบด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกฝนบุรุษผู้ควรฝึกที่ยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ เป็นผู้ตื่น ทรงจำแนกธรรมเพื่อสั่งสอนสัตว์ เพราะผู้ที่ระลึกถึงพุทธคุณอย่างนี้ ย่อมประสบบุญ ในขณะที่เดียวกันยังได้ระลึกถึงพระธรรมคุณว่า พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว เป็นสิ่งที่บุคคลพึงเห็นได้เอง ไม่ขึ้นอยู่กับเวลา ควรเชื่อเชื่อให้มาก ควรน้อมเข้ามาหาตน วิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ดังนี้ เชื่อว่าได้ธรรมข้อ อัมมานุสสติ และได้ชื่อว่าได้ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เชื่อว่าได้บำเพ็ญสังฆานุสสติ ตามลำดับ

ทั้งนี้ ผู้ที่ได้บูชาวัตถุมงคลนั้น ย่อมมีที่พึ่งไว้ยึดเหนี่ยว เป็นแหล่งรวมจิตรวมใจของตนเองเอาไว้ เพราะปุถุชนนั้นส่วนใหญ่หากจิตใจยังไม่มั่นคงย่อมหวั่นไหวได้ง่าย เมื่อมีวัตถุที่ใช้เป็นสื่อในการยึดเหนี่ยวแล้วย่อมจะเกิดความเชื่อมั่นด้วยศรัทธาที่มีในองค์พระ หรือวัตถุมงคลที่ตนเคารพบูชาอยู่นั้น ด้วยเหตุนี้ หลวงปู่จึงสร้างวัตถุมงคลขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือเผยแผ่ธรรมะผ่านวัตถุมงคลเหล่านั้น เพราะชาวไทยส่วนใหญ่ มีความเชื่อมั่นอย่างมั่นคงต่ออำนาจอิทธิปาฏิหาริย์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากความต้องการของชาวไทยที่ต้องการในสิ่งปรารถนา ไม่อยากเจอกับสิ่งที่ไม่ปรารถนานั่นเอง

เนื่องจากสังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา คำสอนของพระพุทธศาสนา ย่อมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทยผู้เป็นพุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่า พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธศาสนิกชน

ทั้งหลายของพระองค์ด้วยวิธีการต่างๆ ดังนั้น จุดหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระครูวิมลคุณากรก็ย่อมอยู่ในขอบข่ายประโยชน์มีอยู่ ๓ ประการ^๒ ดังนี้

๑) ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาตินี้ จัดเป็นประโยชน์ทางโลก ได้แก่ เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะเป็นประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน ลาภยศ หรือฐานะตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมที่มนุษย์สามารถจะแสวงหามาได้ในปัจจุบัน ผลประโยชน์ขั้นนี้ประกอบได้ด้วยการปฏิบัติตามธรรม ๔ ประการ ได้แก่

(๑) อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการทำงานหาเลี้ยงชีพที่สุจริต ถูกต้องทำนองครองธรรม

(๒) อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมในการรักษาทรัพย์สมบัติที่ตนหามาได้ รู้จักใช้จ่ายในด้านต่างๆ

(๓) กัลยาณมิตตตา ความถึงพร้อมด้วยการคบเพื่อนที่ดี หลีกเลียงคนพาล

(๔) สมชีวิตา ความถึงพร้อมด้วยการดำรงชีวิตตนเองได้เหมาะสม^๓

เมื่อได้ยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็ย่อมเกิดความสุขในปัจจุบัน ๔ ประการ ได้แก่

(๑) อตฺถิสุข ได้แก่ ความสุขเพราะมีทรัพย์สมบัติ

(๒) โภคสุข ได้แก่ ความสุขที่เกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภคที่ต้องการ

(๓) อนณสุข ได้แก่ ความสุขที่ไม่ต้องเป็นหนี้ใคร ไม่ได้ไปกู้ทรัพย์สินใครมา

(๔) อนวัชชสุข ได้แก่ ความสุขที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการที่ไม่มีโทษ^๔

๒) สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาติหน้า จัดเป็นประโยชน์ในชาติหน้า หลังจากที่ได้สิ้นชีวิตในโลกปัจจุบันแล้ว การจะบรรลุถึงประโยชน์ในขั้นนี้จะต้องมีความศรัทธา เชื่อมั่นในกฎแห่งกรรมว่าทำดีก็ย่อมได้ดี มีการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา มีองค์ประกอบอยู่ ๔ ประการ ได้แก่

(๑) สัทธาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา

(๒) ศีลสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล

(๓) จาคสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการเสียสละ

(๔) ปัญญาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยปัญญา^๕

^๒ พ.จ. (ไทย) ๓๐/๖๗๓/๓๓๓.

^๓ อ.อ.จ. (ไทย) ๒๓/๑๔๕/๒๙๔-๒๙๕.

^๔ อ.จ. (ไทย) ๒๒/๖๒/๙๐.

^๕ อ.อ.จ. (ไทย) ๒๓/๑๑๔/๒๙๒-๒๙๓.

๓) ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง จัดเป็นประโยชน์ชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ การบรรลุมรรคผลนิพพาน หยุดการเวียนว่ายตายเกิด ไม่มีกิเลส ไม่มีกรรมหรือการกระทำใด ๆ อีกต่อไป ซึ่งต้องบำเพ็ญด้วยองค์ธรรม ๓ ประการให้บริบูรณ์ ได้แก่

(๑) ทาน การสละวัตถุสิ่งของแก่ผู้อื่น

(๒) ศีล การรักษา ควบคุมกาย และวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ

(๓) ปัญญา การบำเพ็ญหรือเจริญภาวนาให้เกิดปัญญาอันแจ่มชัด^๖

ประโยชน์ ๓ ประการข้างต้นนั้น จัดเป็นประโยชน์สำหรับตนผู้กระทำโดยตรง ส่วนประโยชน์ที่มีต่อสังคมส่วนรวมนั้น ก็มีอยู่ ๓ ประการ^๗ ดังนี้

๑) อัตตัตถประโยชน์ ประโยชน์ส่วนตน ได้แก่ ผลประโยชน์ส่วนตัวที่ตนเองจะได้รับทั้งชาตินี้และชาติหน้าของตนเอง เช่น มีทรัพย์สิ้นสมบัติ มีลาภยศในโลกมนุษย์ และสวรรค์ในชาติหน้า เป็นต้น

๒) ปรัตถประโยชน์ ประโยชน์ของผู้อื่น ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เป็นไปเพื่อคนอื่นในสังคม เช่น การสั่งสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติธรรมจนเขาเกิดผลที่เป็นประโยชน์สำหรับตนเองได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น เราต้องทำประโยชน์ของตนให้ได้เสียก่อนจึงจะสามารถแนะนำคนอื่นได้ เช่นสอนในสิ่งที่ตนทำมาแล้ว และได้ผลจริง

๓) อุภยัตถประโยชน์ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ทั้งตัวเราเอง และคนอื่นในสังคมที่จะได้รับประโยชน์ร่วมกันในการประพฤติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จาริตประเพณี และกฎหมายบ้านเมือง เป็นต้น เช่นข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้สมบูรณ์และประชาชนก็เต็มใจปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางบ้านเมือง เป็นเหตุในสังคมเกิดความสงบร่มเย็น เป็นต้น

ประโยชน์ทั้ง ๓ ประการข้างต้นนี้ย่อมอำนวยผลให้แก่ตนเอง คนอื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคมได้ในลักษณะต่างๆ พอประมวลได้ ดังนี้

๑) เป็นหลักในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยการยึดคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิต การที่มนุษย์ยอมรับพระพุทธศาสนาในรูปนี้ ถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นแบบอย่างให้ยึดเป็นหลักในการดำรงชีพ อันถือว่าเป็นเป้าหมาย และจุดประสงค์ประการหนึ่งของพระพุทธศาสนา

๒) ช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เพื่อให้มนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกสังคมอยู่ร่วมกันมากจะได้มีแนวพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันรูปรอยเดียวกัน คำสอนของพระพุทธศาสนาในรูปรอยนี้จะย้ำในเรื่องคำสอนที่เป็นข้อห้ามที่มีให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง อันก่อให้เกิดความเสียหายทั้งแก่ตนเอง

^๖ที.ม. (ไทย) ๑๐/๗๕/๙๕.

^๗ช.จ. (ไทย) ๓๐/๖๗๓/๓๓๓.

และแก่ส่วนรวมได้ แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีคำสอนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่จะอำนวยประโยชน์ให้แก่ตนและสังคม การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในลักษณะนี้ถือว่าพระพุทธศาสนาช่วยควบคุมพฤติกรรมสังคมให้มีแนวทางพฤติกรรมอย่างเดียวกัน อันเป็นสัญลักษณ์ให้เป็นที่รู้แก่กลุ่มอื่นด้วย

๓) เป็นตัวเร้าและจูงใจให้มนุษย์ยินดีปฏิบัติตาม โดยอาศัยหลักคำสอนหรือหลักพระพุทธศาสนาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัว เต็มใจ และยินดีปฏิบัติตาม การยอมรับพระพุทธศาสนาในรูปนี้เป็นการทำให้ตื่นตัวอยู่เสมอ เช่น คำสอนในการปลุกใจเพื่อวัตถุประสงค์

๔) ยอมรับค่านิยมของสังคมไทยในทัศนะพระพุทธศาสนา นั่นคือ การยอมรับผลการปฏิบัติตาม และการฝ่าฝืนหลักศีลธรรมหลักพระพุทธศาสนา เราจะเห็นได้ในรูป

(๑) รางวัล อันเป็นเครื่องปลื้มใจ เพื่อให้บำเพ็ญคุณงามความดี และยอมรับผลของการกระทำนั้น (ความสุกกายสบายใจในโลกมนุษย์ และความสุขในสัมปรายภพ)

(๒) โทษ อันเกิดจากการกระทำชั่วหรือการฝ่าฝืนบัญญัติทางสังคม เช่น การกลัวผลของบาป คือ ความชั่ว และยอมรับความประทับใจอันนั้น (การถูกลงโทษตามกฎหมายบ้านเมืองในโลกมนุษย์ และความทุกข์ทรมานในสัมปรายภพ)

๕) เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถานะเหนือธรรมชาติ เราต้องทำความเข้าใจอย่างหนึ่งว่า ในพระพุทธศาสนาจะยกความสำคัญให้แก่สถานะเหนือธรรมชาติที่ปรากฏออกมาตามความเชื่อถือในรูปต่างๆ ที่มนุษย์ยอมรับว่าศักดิ์สิทธิ์ การที่ยอมรับเช่นนี้ถือว่ามนุษย์ยอมรับสถานะเหนือธรรมชาติ

๖) ควบคุมจิตใจมนุษย์ให้เกิดมโนสำนึก คือ มนุษย์ที่ยอมรับคำสอนทางพระพุทธศาสนา ยินดีปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาจนเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งและซาบซึ้งในคำสอนนั้น สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากรนั้น ท่านเน้นการประพฤติปฏิบัติต่อกันของผู้คนในชุมชน ทั้งก็เพราะว่าต่างคนต่างรักชีวิตของตน แต่ชีวิตมีทั้งชีวิตที่ดิ้นรนและชีวิตที่เลวทราม ชีวิตที่ดิ้นรน คือ ชีวิตที่รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว และมีความละเอียดที่จะทำความชั่วนั้นๆ เป็นต้น ดังนั้น เครื่องรางของขลังต่างๆ ที่ท่านได้ปลุกเสกขึ้นมานั้น ล้วนเกิดขึ้นมามิใช่เพื่อสนองความอยากรู้ อยากลอง อยากพิสูจน์ว่ามีจริงเพียงด้านเดียว แต่ยังได้สั่งสอนให้ผู้คนในสมัยให้รู้จักเรื่องราวต่างๆ การกระทำต่างๆ ที่ดี และไม่ดี ให้เลือกปฏิบัติเอาเอง หากต้องการ แต่จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของชีวิตก็เพื่อความสุข ความดีงามของผู้ปฏิบัติตามเอง รวมทั้งเป็นปัจจัยให้สังคมเกิดความสงบร่มเย็นตามมาอีกด้วยด้วยการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนานั้นเอง

หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาล้วนเป็นสิ่งที่มีความค่าและสะท้อนให้เห็นความเป็นไปของผู้คนในสังคมยุคนั้น มีการกล่าวถึงการทำความดี การลด ละ เลิกพฤติกรรมต่างๆ ที่ไม่ดี มีโทษ เป็นพิษภัยต่อตนเองและคนอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

๔.๒ วิเคราะห์ผลของการปฏิบัติตามหลักการสอนของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร)

หากกล่าวถึงประชาชนชาวไทยแล้วมีหลายสิ่งหลายอย่างที่แสดงออกให้เห็นถึงความเป็นคนไทยแท้ ชนิดที่เรียกว่าร้อยเปอร์เซ็นต์ ก็คือ คนไทยมีความเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายพร้อม ๆ กับเชื่อมั่นถึงความดีที่สามารถส่งผลให้ชีวิตมีความสุข ซึ่งตรงกันข้ามกับความทุกข์อันมีสาเหตุมาจากการกระทำชั่วต่างๆ ของตนเอง แต่ในความเชื่อของคนไทยยังเป็นความเชื่อที่มีรากมาจากความกลัว ความปรารถนาสิ่งที่ดีผ่านทางการบวงสรวง เช่น ไหว้ และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนี้อย่างไร สามารถมองเห็นถึงความคิด แนวทางในการดำเนินชีวิตของคนไทยในอดีตตราบเท่าปัจจุบันได้เป็นอย่างดี และความเชื่อในเรื่องดังกล่าว คนไทยยังมีความรู้ ความเข้าใจไม่ถูกต้องเท่าที่ควรแม้ว่าตนจะนับถือพระพุทธศาสนาที่ตามที ในจิตใจส่วนลึกแล้ว คนไทยไม่มีความตั้งใจอย่างจริงจังที่จะกระทำการต่างๆ ด้วยตนเอง หวังเพียงอิทธิฤทธิ์อำนาจปาฏิหาริย์จากสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัวบ้างจากเบื้องบนมากกว่าที่จะสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง บางพิธีกรรมของคนไทยขัดต่อหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้คนไทยเกิดความสับสนทางปัญญากล่าวคือ ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไรจุดมุ่งหมายที่แท้จริงคืออะไร เป็นต้น ฉะนั้น จะได้อธิบายเกี่ยวกับความเชื่อในอำนาจต่างๆ ที่คนไทยส่วนมากให้ความเคารพนับถืออยู่ในปัจจุบัน

อิทธิพลความเชื่อต่อสิ่งต่างๆ ของคนไทยในสมัยโบราณเป็นอย่างไร ในสมัยปัจจุบัน ผู้คนในสังคมไทยก็ยังคงมีความเชื่อเช่นนั้นเหมือนเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง ถึงแม้ว่าจะนับถือพระพุทธศาสนาแล้วก็ตาม วิถีชีวิตของคนไทยพุทธยังเป็นไปในลักษณะเดิม ๆ กล่าวคือ ยอมรับทั้งอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความบริสุทธิ์ของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา รวมทั้งมีการปฏิบัติต่อความเชื่อของทั้งสองนั้นพร้อมกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีก็เกิดขึ้นจากอิทธิพลของทั้ง ๒ แนวทางเช่นกัน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว จะพบว่าในสังคมไทยครั้งอดีตและปัจจุบันยังมีความสับสน มีความรู้เข้าใจในความเชื่อทั้งสองนั้นยังไม่เพียงพอ ซึ่งอาจรวมถึงการปฏิบัติที่ผิด เป็นไปในลักษณะมกมายมากกว่า ดังนั้น การประยุกต์แนวปฏิบัติตามหลักการสอนของพระครูวิมลคุณากร (หลวงปู่ศุข เกสโร) มาใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถปฏิบัติได้ดังนี้

กล่าวได้ว่าหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาทั้งหมดมีเป้าหมายอยู่ที่ความสงบสุขของมวลมนุษยชนทุกคน กล่าวคือ พระพุทธศาสนาสอนให้มวลมนุษยชนพยายามประพฤติปฏิบัติแต่ความดี ละเว้นความชั่วของตนเองเสียก่อน เมื่อสามารถปฏิบัติได้ตามแล้ว ความสุขย่อมเกิดมีแก่ตนและคนอื่นไปในตัว แต่มีข้อแม้ว่า จำต้องศึกษาและประพฤติปฏิบัติด้วยความเพียรพยายามอันจริงจัง และเต็มกำลังความสามารถของตนเท่านั้น และเมื่อบุคคลแต่ละคนมีพฤติกรรมทางกายและทางวาจา และทางใจที่ดีงามแล้ว สังคมส่วนรวมย่อมเกิดความสงบสุขด้วย

กล่าวเฉพาะในด้านการบำเพ็ญสมาธิตามหลักสมถกรรมฐานของหลวงปู่ที่ได้ปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างนั้น ทำให้ทราบถึงประโยชน์และคุณค่าของสมาธิที่ใช้อย่างถูกต้องตามทัศนะของพระพุทธศาสนา คือ เพื่อเตรียมจิตใจให้พร้อมที่จะใช้สมาธิเพื่อปัญญา การบำเพ็ญสมาธิให้จิตบริสุทธิ์มีความสำคัญอยู่ว่าจะทำความเห็น ความเข้าใจให้ถูกต้องบริสุทธิ์ ดังพุทธพจน์ว่า

สมาธิที่ศีลทำให้เกิดขึ้น ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มากปัญญาที่สมาธิ
ทำให้เกิดขึ้นย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตที่ปัญญาทำให้เกิดขึ้น
ย่อมหลุดพ้นโดยชอบจากอาสวทั้งหลาย คือ กามาสวะ ภวาสวะ
อวิชชาสวะ^๔

สมาธิมีคุณค่าและประโยชน์อย่างอื่นๆ ผลของการปฏิบัติสมาธิช่วยให้จิตใจผ่อนคลายเมื่อทำสมาธิได้จึงช่วยความเครียด ละความวิตกกังวลอื่นๆ ลงได้ ซึ่งส่งผลให้เกิดสุขภาพจิตที่ดีขึ้น สามารถควบคุมตนเองได้ดีขึ้น สามารถทำให้มีสติสัมปชัญญะรู้ตัวตลอดเวลา สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ของชีวิตได้ดียิ่งขึ้น เช่น

๑) ประโยชน์ในด้านการปฏิบัติธรรม

ประโยชน์ที่เป็นความมุ่งหมายแท้จริงของสมาธิตามหลักพระพุทธศาสนา คือ เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุด อันได้แก่ ความหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ทั้งปวง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายและประโยชน์โดยตรงและโดยอ้อม ดังนี้

(๑) ประโยชน์โดยตรงแท้ของข้อนี้ ก็คือ การเตรียมจิตใจพร้อมที่จะใช้ปัญญาพิจารณา ให้รู้แจ้งสภาวะธรรมต่างๆ ตามความเป็นจริง เรียกตามศัพท์ว่าเป็นบาทแห่งวิปัสสนาหรือให้เกิดญาณภูตญาณทัศนะ ซึ่งจะนำไปสู่ปัญญาและวิมุตติในที่สุด ดังพุทธพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนเตี้ยข้าวสาลีหรือเตี้ยข้าวเหนียวที่
บุคคลตั้งไว้ถูก มือหรือเท้าเหยียบแล้ว จักทำลายมือหรือเท้า หรือ
จักให้ห้อเลือด ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเตี้ย
อันบุคคลตั้งไว้ถูกฉันใด ภิกษุนั้น ก็ฉันนั้นเหมือนกัน จักทำลายอวิชชา
จักยังวิชาให้เกิดจักทำนิพพานให้แจ้ง ด้วยจิตที่ตั้งไว้ถูก ข้อนี้เป็น
ฐานะที่มีได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะจิตตั้งไว้ถูก^๕

ภิกษุทั้งหลาย เรากำหนดใจด้วยใจอย่างนี้แล้ว ย่อมรู้ชัดบุคคลบางคน
ในโลกนี้ ผู้มีจิตผ่องใสว่า ถ้าบุคคลนี้พึงทำกาละในสมัยนี้ พึงตั้งอยู่ใน
สวรรค์เหมือนที่เขานำมาเช็ดไว้ฉะนั้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะจิต

^๔ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๘๘/๘๐.

^๕อง.เอก. (ไทย) ๒๐/๔๒-๔๓/๖-๗.

ของเขาผ่องใส ภิกษุทั้งหลาย ก็แหละเพราะเหตุที่จิตผ่องใส สัตว์บางพวกในโลกนี้เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์^{๑๐}

(๒) ประโยชน์โดยอ้อม คือ การบรรลุมรรคที่จิตหลุดพ้นจากกิเลสชั่วขณะ ที่เรียกว่า “เจโตวิมุตติ”^{๑๑} ประเภทที่ยังไม่เด็ดขาด คือ หลุดพ้นจากกิเลสด้วยอำนาจพลังจิต โดยเฉพาะด้วยกำลังของฌาน ทำให้กิเลสถูกกำลังสมาธิ กด ช่ม หรือ ทับไว้ ตลอดเวลาที่อยู่ในสมาธินั้น

ในการปฏิบัติธรรม สมาธิจึงมีความสำคัญยิ่ง จัดเป็นสิกขา ๑ ใน ๓ อย่าง คือ หลักคำสอนทั้งหมดของพระพุทธเจ้าย่อลงเป็นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ผู้ปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา ต้องปฏิบัติควบคู่กันไปทั้ง ๓ อย่างมุ่งไปสู่วิมุตติ ความหลุดพ้น

๒) ประโยชน์ในด้านสุขภาพจิตและการพัฒนาบุคลิกภาพ

ทำให้ผู้ปฏิบัติสมาธิอย่างต่อเนื่องจะทำให้เป็นผู้มีจิตใจและบุคลิกภาพมีลักษณะ เข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น สุขภาพหนุ่มนวล สดชื่นผ่องใส กระฉับกระเฉง เบิกบาน งามสง่า มีเมตตา กรุณา มองดูรู้จักตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง เตรียมจิตให้อยู่ในสภาพพร้อมและง่ายต่อการปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ และเสริมสร้างนิสัยที่ดี รู้จักทำให้ใจสงบและสละกผ่อนเบาความทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจได้ มีความมั่นคงทางอารมณ์ และมีภูมิคุ้มกันโรคทางจิต ประโยชน์ข้อนี้จะเพิ่มพูนยิ่งขึ้นในเมื่อใช้จิตที่มีสมาธินั้นเป็นฐานปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐานคือดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามดูรู้ทันพฤติกรรมทางร่างกาย ความรู้สึกนึกคิดและภาวะจิตของตนที่เป็นไปต่าง ๆ มองอย่างเอาจริงเอาจังเป็นความรู้สำหรับใช้ประโยชน์อย่างเดียวย่อมเปิดช่องให้ประสบการณ์ และความเป็นไปเหล่านั้นก่อพิษเป็นอันตรายแก่ชีวิตจิตใจของตนได้ประโยชน์ ข้อนี้ย่อมเป็นไปในชีวิตประจำวันด้วย

๓) ประโยชน์ในด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน

ดังได้กล่าวแล้วว่าประโยชน์ของการฝึกสมาธินั้นจะช่วยให้การทำงานได้บรรลุเป้าหมายแห่งความสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้น เพราะในการกระทำกิจทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการเล่าเรียน การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมต้องใช้สมาธิทั้งสิ้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสมาธิเป็นสิ่งจำเป็นต่อมนุษย์อย่างยิ่งต่อผู้ที่ประสงค์จะประสบผลความสำเร็จในการทำงานต่างๆ ดังนี้

(๑) ช่วยทำให้จิตใจผ่อนคลาย ในการปฏิบัติสมาธิ ทำให้หายเครียด เกิดความสงบ หายกระวนกระวายหยุดยั้งความก่อกวนวิตกกังวล เป็นเครื่องพักผ่อนกาย ให้สบายและมีความสุข เช่น บางท่านทำอานาปานสติ (กำหนดลมหายใจเข้าออก) ในเวลาที่จำเป็นรอคอยและไม่มีอะไรจะทำ เหมือนเวลานั่งติดในรถประจำทางหรือปฏิบัติสลับแทรกในเวลาทำงาน ใช้สมองหนัก เป็นต้น หรืออย่างสมบูรณ์แบบ ได้แก่ ฌานสมาบัติที่พระพุทธเจ้าและอรหันต์ทั้งหลาย ใช้เป็นที่พักผ่อนกายใจ

^{๑๐} อก.เอก. (ไทย) ๒๐/๔๕/๗.

^{๑๑} อก.ทุก. (ไทย) ๒๐/๓๓๒/๗๖.

เป็นอยู่อย่างสุขสบายในโอกาสว่างจากการบำเพ็ญกิจ ซึ่งเรียกเฉพาะว่าเพื่อเป็นทิฏฐธรรมสุขวิหาร ดังพระพุทธรพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่อบรมแล้ว
 ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างใหญ่เหมือนจิต ภิกษุทั้งหลาย จิตที่
 อบรมแล้ว ปรากฏแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์อย่างใหญ่^{๑๒}

(๒) ช่วยเสริมสุขภาพร่างกายและใช้รักษาโรคได้ ร่างกายกับจิตอาศัยกันและกันมีอิทธิพลต่อกัน บุคคลทั่วไปเมื่อกายไม่สบาย จิตใจก็พลอยอ่อนแอเศร้าหมองซุ่มมัว ส่วนผู้ที่มี “จิตใจเข้มแข็งสมบูรณ์ (โดยเฉพาะทำที่มีจิตหลุดพ้นเป็นอิสระแล้ว) เมื่อเจ็บป่วยก็ไม่สบายอยู่แค่กายเท่านั้น จิตใจไม่พลอยป่วยไปด้วย ยิ่งกว่านั้นกลับใช้พลังจิตที่เข้มแข็งบรรเทาหรือผ่อนคลายโรคทางกายได้อีกด้วย อาจทำให้โรคหายง่ายและไวขึ้น หรือแม้แต่ใช้กำลังสมาธิระงับทุกขเวทนา ทางกายไว้ได้” ในด้านดีผู้มีจิตใจผ่องใสเบิกบาน ย่อมช่วยให้กายเฝ้าอัมมิมิพพรรณผ่องใส สุขภาพกายดี เป็นภูมิต้านทานโรคไปในตัว ประโยชน์ข้อนี้จะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อมีปัญหาที่รู้เท่าทันสภาวธรรมประกอบอยู่ด้วยเสมอ ดังพุทธรพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราย่อมไม่เล็งเห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่อบรมแล้ว
 ทำให้มากแล้ว ย่อมนำสุขมาให้ เหมือนจิต ภิกษุทั้งหลาย จิตที่อบรม
 แล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมนำสุขมาให้^{๑๓}

(๓) เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถเรียนหนังสือได้ผลดีขึ้น ได้คะแนนสูงเพราะมีความจำแม่นยำและจำดีขึ้นกว่าเดิม เป็นความจริงที่ปรากฏชัดว่า นักเรียนนักศึกษา หรือผู้ใดก็ตามที่สุขภาพจิตดีย่อมเรียนหนังสือได้ดีสามารถทำงานได้มากและได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงเพราะจิตใจที่เป็นสมาธิ แน่วแน่อยู่มากกับจิตที่กำลังทำ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวกไม่เลือนลอย ย่อมช่วยให้เรียนดี ให้คิดดี ให้ทำงานได้ผลดี การงานก็เป็นไปโดยรอบคอบไม่ผิดพลาดและป้องกันอุบัติเหตุได้ดีเพราะเมื่อมีสมาธิก็ย่อมมีสติกำกับอยู่ด้วย ดังที่ท่านเรียกว่าจิตเป็นกัมมณียะหรือกรรมนีย แปลว่า ควรแก่งาน หรือเหมาะแก่การใช้งาน

สมาธิมีคุณอนกอนันต์สุดจะพรรณนาได้ เรียกว่ามีคุณเป็นอุปการะในการงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นงานหยาบ ละเอียด งานทางโลกหรือทางธรรม คนที่มีสมาธิดีย่อมสามารถทำการงานให้สำเร็จได้ดีกว่าคนที่ไม่มีสมาธิในกรณีที่มีสติปัญญาและความสามารถเท่าเทียมกัน ยิ่งคนที่มีสติปัญญาและความสามารถ ถ้าเขามีสมาธิดีด้วย ย่อมสามารถก้าวล้ำคนอื่นได้ในทุก ๆ เรื่อง นักพูด นักแสดงที่มีสมาธิดีย่อมสามารถพูดและแสดงได้ดีกว่านักพูดหรือนักแสดงที่ใจฟุ้งซ่าน

^{๑๒} อจ.เอก. (ไทย) ๒๐/๒๗/๕.

^{๑๓} อจ.เอก. ๒๐/๓๐-๓๑/๕.

(๔) ทำให้เป็นคนมีอารมณ์เยือกเย็น

มีความสุข มีผิวพรรณผ่องใสส่งผลให้การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างสะอาด สงบ และสว่าง มีชีวิตมีความสุข และทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุขอย่างเป็นปกติ ทำให้ผู้ที่อยู่รอบข้างมีความสุขไปด้วยไม่ทำตนเป็นภาระของสังคม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นตรงกันข้ามสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข และช่วยเหลือสังคมได้ดี ทำให้ผู้อื่นรอบข้างมีสุขภาพจิตที่ดีด้วย

(๕) สามารถแก้ไขความยุ่งยาก

ความเดือดร้อนวุ่นวายในชีวิตได้ด้วยวิธีที่ถูกต้อง เป็นเรื่องธรรมดาที่มนุษย์ในสังคมย่อมต้องประสบความเดือดร้อน ความวุ่นวายยุ่งยากในชีวิตไม่มีผู้ใดเลยที่จะดำรงชีวิตอย่างสุขสบายโดยตลอดตราบดีที่ยังเป็นมนุษย์ธรรมดาอยู่ ข้อสำคัญ ก็คือ จะต้องสามารถแก้ไขความทุกข์ความเดือดร้อนนั้นได้อย่างถูกวิธีนั้น คือ การปฏิบัติสมาธิทำให้จิตใจเข้มแข็งใช้ปัญญาแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพนั่นเอง^{๓๔}

กล่าวสรุปได้ว่าประโยชน์ตามความต้องการที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ก็คือ “ความสุข” ความสุขอันเกิดจากจิตสงบเป็นความสุขที่ซื้อหาได้ด้วยราคาถูกที่สุด แต่กลับมีค่ามหาศาลยิ่งกว่าสมบัติพัสถานใด ๆ ทั้งสิ้น ความสุขของจิตที่แท้จริงจะเกิดกับบุคคลที่หมั่นฝึกฝนหรืออบรมจิตอยู่เสมอและความสุขอันจะเกิดขึ้นมาได้ก็ต้องอาศัยความสงบแห่งจิต ความสุขอันจะเกิดจากจิตสงบนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากจิตเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดของร่างกาย จิตเป็นผู้นำร่างกายเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของจิต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ จิตเป็นผู้ใช้ร่างกายเป็นผู้ถูกใช้ ดังนั้น การฝึกสมาธิจึงมีประโยชน์ที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับความสงบและความสุขของชีวิตนั่นเอง ดังอานิสงส์ของสมาธิไว้ ๑๑ ประการ ดังนี้

(๑) กลับเป็นสุขนอนหลับสนิท เพราะมีความผ่อนคลายทางร่างกายและจิต

(๒) ตื่นเป็นสุข ไม่แสบตา ไม่บิดขี้เกียจทางกาย

(๓) ไม่ฝันร้าย เพราะก่อนหลับ มีความคิดดีงาม

(๔) เป็นที่รักใคร่ของมนุษย์ทั้งหลาย เพราะบุคคลมีใจมั่นคง มีใจที่ประกอบไปด้วยความรัก เมื่อเข้าใจผู้อื่นได้ ย่อมสามารถดึงดูดความรักจากใจของผู้อื่นได้ ย่อมรู้ความจริงในเรื่องนี้ได้

(๕) เป็นที่รักใคร่ของมนุษย์ ฟ้าสวรรค์ และเทวดาทั้งหลาย

(๖) เทวดารักษา เมื่อมีสมาธิเกิดความรัก ความปรารถนาดีต่อมนุษย์ ย่อมช่วยดูแลรักษาให้ความปลอดภัย

(๗) ศาสดาราช ไม่สามารถจะทำอันตรายได้เพราะอำนาจแห่งฌานซึ่งเป็นอจินไตย

^{๓๔} พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ), คู่มือการบำเพ็ญกรรมฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๓-๔.

(๘) จิตตั้งมั่น เป็นสมาธิเร็ว

(๙) สีสหน้าผ่องใสมีสง่าราศี

(๑๐) ไม่หลงตายเพราะบุคคลผู้ได้สมาธิขั้นสูง ย่อมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดได้ดีและมีคุณธรรมสูงด้วย

(๑๑) หากไม่บรรลุมรรคผลนิพพานในชาติปัจจุบัน หลังจากตายย่อมไปเกิดในพรหมโลก^{๑๕}

บุคคลที่มีจิตใจที่ละเอียดอ่อน (สมาธิ) เป็นนิสัยอยู่ร่วมกันในสังคม ก็เป็นเหมือนสายฝนอันแผ่เบาจากท้องฟ้าลอยลงมาสู่ดวงใจของคนที่อยู่ร่วมกัน ไม่โกรธใครเคารพนับถือกันฉันท์พี่น้องไม่ออกห่างจากสังคมถือว่าธรรมชาติสร้างคนให้เกิดมาเพื่อช่วยเหลือกันเหมือนอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย หน้าตาผิวพรรณของผู้มีจิตใจเปี่ยมไปด้วยความละเอียด นุ่มนวล เข้มแข็งนั้นย่อมอ้อมเอิบย้อมแย้มแจ่มใส มีสง่าราศีชวนให้น่าคบถ้อยและน่าคบหา ตรงกันข้ามกับคนหน้าตาบึ้งซึ่งประหนึ่งว่า จะตั้งหน้าเป็นศัตรูแก่ผู้ได้พบเห็นอย่างแท้จริง เมื่อผู้ใหญ่และผู้น้อยหากแต่ละคนที่มีจิตใจละเอียดอ่อนจากการปฏิบัติสมาธิแล้วก็เป็จิตใจที่เต็มไปด้วยความปรารถนาดี จะไม่มีการเบียดเบียนกัน ผู้ใหญ่จะเป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารี จิตใจเอื้อเฟื้อแก่ผู้น้อย ผู้น้อยจะมีสัมมาคารวะยำเกรงเชื่อถ้อยคำของผู้ใหญ่ หากมีความเห็นร่วมกันอยู่ในสถานการณ์ที่ใดสถานที่นั้นเป็นสวรรค์ของผู้ใหญ่ และเป็นวิมานของผู้ที่อยู่ได้ร่วมเจานั้น การอยู่ร่วมกันในสังคม ย่อมยังความสุขให้เกิดขึ้นแก่กันและกันได้เมื่อคนแต่ละคนมีจิตใจที่ละเอียดอ่อน มีจิตใจนุ่มนวล ที่เกิดจากการปฏิบัติสมาธิ และย่อมมีความกรุณาต่อกัน เคารพต่อมนุษย์ด้วยกันไม่ลืมนึกว่าเราเป็นมนุษย์ต่างมีไตรจิตมิตรภาพต่อกันแล้วย่อมจะบันดาลสุขให้เกิดขึ้น แก่กันได้ หากแต่ละคนมีความโลภ ความโกรธ ความหลง คอยเข้ารีดเอาเปรียบต่อกัน เบียดเบียน ความทุกข์ ความเดือดร้อนย่อมเกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เป็นต้น คุณค่าแห่งการปฏิบัติสมาธิย่อมทำให้จิตใจของมนุษย์ ละเอียด นุ่มนวลก็จะทำให้มนุษย์มีจิตใจที่ประเสริฐ คือความมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย ผู้ใหญ่จะไม่เหยียบย่ำผู้น้อยกว่า ผู้น้อยก็ไม่ทะนงตัวยกตนขึ้นเทียมผู้ใหญ่ ต่างฝ่ายต่างอาศัยกันและกัน ให้สติปัญญาแก่กันในคราวพลั้งเผลอ และมีจิตมีมั่นคงพยายามหลีกเลี่ยงการขัดข้องใจกัน ฉะนั้น ถ้าเราฝึกใจไม่ให้โกรธ ไม่เบียดเบียน ไม่ประทุษร้ายก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีคุณธรรมประจำใจ เพราะสมาธิ (ความตั้งมั่นของจิต) ทำให้พฤติกรรมดังกล่าวมา แสดงออกว่ามีใจเผื่อแผ่ ไม่โหดร้าย มีจิตใจที่เยือกเย็น เป็นบัณฑิต เหล่านี้ล้วนเป็นผลมาจากการฝึกสมาธิ ถ้าภิกษุเจริญสัมมาสมาธิแม้ชั่วกาลเพียงลัดนิ้วมือ ภิกษุนี้เรากล่าวว่าอยู่ไม่เหินห่างจากฌาน ทำตามคำสอนของพระศาสดา ปฏิบัติตามโอวาท ไม่ฉันทินทบาทของชาวแคว้นแคว้นเสียเปล่า จะป่วยกล่าวไปไปถึงผู้กระทำให้มากซึ่งสัมมาสมาธิเล่า^{๑๖}

^{๑๕} อ.จ.เอกา. (ไทย) ๒๔/๒๒๒/๓๑๖.

ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน สมาธิเป็นคุณธรรมที่มีคุณค่าและมีประโยชน์อย่างยิ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์ การเจริญสมาธิย่อมได้รับผลดีมีอานิสงส์มหาศาล กล่าวคือ ทำให้ผู้ปฏิบัตินอนหลับสบายอย่างคนที่มีความสุขถามว่าหลับอย่างไรจึงจะเรียกว่าหลับอย่างมีความสุข ในการหลับของคนนั้นมี ๒ ประเภท คือ หลับอย่างเป็นทุกข์ และหลับอย่างเป็นสุข หลับอย่างเป็นทุกข์ จะเป็นลักษณะที่ไม่สงบกระสับกระส่ายเหมือนคนมีความทุกข์ทรมาน นอนหายใจเสียงดังเหมือนคนไม่เต็มใจจะหลับ เป็นลักษณะของคนที่ไม่ได้เจริญสมาธิ หลับอย่างเป็นสุข คือ การนอนหลับอย่างสงบเยือกเย็น ไม่กระสับกระส่ายมีใบหน้าอัมเอิบยิ้มแย้มแจ่มใส ตลอดเวลา แม้ในเวลาตื่นเราสามารถพิสูจน์ได้อีกว่าเราเจริญสมาธิพอหรือยัง เพราะถ้ามีความโกรธอยู่ในจิตใจ ตื่นขึ้นมาจิตใจของเราก็จะขุ่นมัวเศร้าหมองไม่ลืมเรื่องที่ผ่านมา ปัจจัยที่ทำให้จิตใจขุ่นมัวเกิดขึ้น มีสัญญา คือ ความจำในเรื่องที่ขุ่นเคืองใจ หรือว่ากระทำผิดพลาดด้วยประการใดที่เป็นเหตุให้เกิดความกังวลเกิดขึ้นก็จะนึกถึงแต่โทษหรือความผิดที่ตนเคยกระทำไว้แล้ว เพราะคนที่มีจิตใจไม่ปกติ ย่อมกลุ่มุ้มจิตใจเป็นทุกข์ทั้งหลับและตื่น คือ ก่อนจะหลับมีจิตใจเศร้าหมองตื่นขึ้นเป็นทุกข์ เป็นลักษณะของผู้ที่หลับด้วยอกุศลจิต

สมาธิมีความสำคัญต่อการทำงานทุกชนิดและเป็นที่ยุอันสงบสุขของใจไม่มีที่ใดจะให้ความสงบสุขแก่ดวงใจอันไม่มีโทษเท่ากับสมาธิคนทำงานถ้าทำด้วยใจที่เป็นสมาธิก็เหน็ดเหนื่อย และได้ผลมากมีความเพลิดเพลีนและความสุขในงานเป็นอย่างดี ตรงกันข้ามกับความฟุ้งซ่าน ซึ่งทำให้เหนื่อยหน่ายได้งานน้อย สมาธิเป็นพื้นฐานแห่งความสำเร็จทุกอย่าง แต่คนส่วนมากพอได้ยินคำว่าสมาธิ ใจนึกไปถึงฉนวน วิปัสสนาขั้นสูง ซึ่งเห็นว่าสูงเกินไปสำหรับตน ตนทำไม่ได้ ไม่มีเวลา ขัดกับงาน และเวลาประกอบอาชีพ ในความเป็นจริงแล้ว สมาธิต้องใช้ในการงานทุกอย่างไม่ว่างานสูงต่ำอย่างไรจะต่างก็แต่ว่า จะต้องใช้สมาธิสูงต่ำเพียงใด คนจะเขียนหนังสือ ถ้าใจไม่เป็นสมาธิ คอยแต่ວอกแวกอยู่ แล้วก็เขียนไม่ได้ ถ้าเขียนไปเพราะจำเป็นก็ผิดมาก อย่าว่าแต่เขียนหน้าหนึ่งเลย แม้เขียนเพียงบรรทัดเดียวก็ให้สมบูรณ์ได้ยาก งานศิลปะ วิทยาศาสตร์ กรรมกร ครู เป็นต้นล้วนต้องใช้สมาธิในการทำงานทั้งนั้น ถ้าทุกอาชีพดังที่กล่าวมานี้ มีความตั้งมั่นแห่งจิตมีความมั่นคง เช่น เสาเรือนที่ปักลงมั่นคงย่อมรับน้ำหนักได้ดีไม่โยกคลอน ฉันทใด ดวงจิตที่มั่นคงด้วยกำลังสมาธิ ก็ฉันทนั้น

หลักประพจน์ปฏิบัติอบรมจิตเรียกว่า จิตตภาวนา หรือสมถกรรมฐาน อันแปลว่า การงานทางจิต ที่ตั้งขึ้น คือ ที่ปฏิบัติอันอาศัยข้อที่พึงถือเป็นที่ตั้งของการปฏิบัติ

เมื่อรักษาจิตให้สงบแล้วก็บริบูรณ์พร้อมทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา หาอุบายทำให้จิตสงบลงได้เมื่อใด เมื่อนั้น จะเป็นผู้บริบูรณ์ไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา การทำสมาธิ เป็นการฝึกฝนจิตควบคุมจิตให้นุ่มนำไปสู่ความสงบ ระงับ ว้างจากอารมณ์ใด ๆ โดยใช้อุบายทั้งหลาย ได้แก่ การกำหนด การภาวนา ช่วยให้จิตใจไม่สับสนฟุ้งซ่านทำให้จิตใจนิ่งสงบ

^{๑๖} อก.เอก. (ไทย) ๒๐/๒๐๘/๔๐.

สรุปได้ว่าประโยชน์หรือผลที่แท้จริงของสมาธิทางพระพุทธศาสนา คือ การเตรียมจิตหรืออบรมจิตให้พร้อมที่จะใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้แจ้งสภาวะธรรมตามความเป็นจริงเรียกว่าเป็นบาทแห่งวิปัสสนา เพื่อยถาภูตญาณทัสสนะ อันนำไปสู่วิชชาและวิมุตติในที่สุด โดยปฏิบัติไปตามลำดับ คือ อบรมสมาธิด้วยศีล อบรมปัญญาด้วยสมาธิ ปัญญาที่สมาธิอบรมดีแล้วก็จะอบรมจิต จิตที่ปัญญาอบรมดีแล้วย่อมรู้ตามความเป็นจริง หากอบรมสมาธิได้อย่างสมบูรณ์แล้ว แต่นำเอาผลของสมาธิที่ได้นั้นไปใช้ในทางที่ผิด เช่น คบวง ทำนายอนาคต เพื่อหวังลาภสักการะจากผู้คนที่กลายเป็นต้น ลักษณะเช่นนี้พระพุทธศาสนาถือว่าใช้สมาธิผิดทาง ผิดวัตถุประสงค์ พระพุทธเจ้าทรงเตือน นั้ได้ว่า เป็นโทษของสมาธิและจะกลายเป็นความประมาทที่กีดกันทำลายความก้าวหน้าในการเข้าถึงความสุขอันเป็นอุดมมงคลแห่งชีวิต ดังนั้น การเจริญสมาธิในพระพุทธศาสนา เป็นการสอนเพื่อให้มนุษย์รู้จักควบคุมจิตใจของตนให้ได้เสียก่อนและพยายามฝึกฝนจิตใจให้เกิดมีพลังเพื่อใช้เป็นตัวหนุนของปัญญาอันเป็นขั้นตอนของการทำลายความทุกข์ ก่อให้เกิดความสุขที่แท้จริงต่อไป

๔.๓ วิเคราะห์แนวทางการนำวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) มาปรับใช้

ตลอด ๕๑ พรรษา แห่งเทศพรหมจรรย์ในบวรพระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) ท่านได้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด และได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจในการเผยแผ่ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เป็นพระนักปฏิบัติ นักเผยแผ่ นักพัฒนา และนักสังคมสงเคราะห์ที่ควรศึกษา ผลงานของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) สามารถวิเคราะห์แนวทางการนำวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) มาปรับใช้ โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้านสาธารณูปการ

๔.๓.๑ ด้านการศึกษา

ผลงานด้านการศึกษาหลวงปู่ศุข ส่วนใหญ่จึงเน้นการสั่งสอนลูกศิษย์ทางด้านวิชาอาคม และสั่งสอนให้ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนดี ประพฤติดี อยู่ในศีลในธรรม ท่านได้มีศิษย์เอกเป็นถึงเชื้อพระวงศ์ คือ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ท่านได้ถ่ายทอดวิชาอาคมต่างๆ ให้กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์จนหมด รวมถึงมีตำนานเกี่ยวกับกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ที่ได้นำผ้าเจียดจากหลวงปู่ศุขไปแจกให้แก่ทหารเรือ เพื่อทำการทดลองอาคม โดยมี ยิงหาญทะเล ซึ่งเป็นทหารคนสำคัญ เป็นผู้รับอาสาทดลอง อีกทั้งได้วาดภาพพุทธประวัติด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง ที่อุโบสถด้านในหน้าอุโบสถซึ่งปรากฏจนทุกวันนี้

๔.๓.๒ ด้านการปกครอง

พระครูวิมลคุณากร (ศุข เกสโร) มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสวัดปากคลองมะขามเฒ่า มีผลงานด้านการปกครอง โดยการดำเนินการเกี่ยวกับภารกิจที่วัดโดยการสอดส่อง ดูแล รักษา

ความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จะยึดถือปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอันเป็นพระพุทธรูปแบบบริสุทธิ มิได้ปฏิบัติให้แปรเปลี่ยนไปตามผู้ปฏิบัติ เช่นลัทธิอื่นหรือคณะสงฆ์อื่น ดังนั้นในการปกครองคณะสงฆ์ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมาจึงยึดมั่นในพระธรรมวินัยเป็นกฎหมายสูงสุด

๔.๓.๓ ด้านการเผยแผ่ศาสนา

ผลงานด้านการเผยแผ่ศาสนาของหลวงปู่ศุข โดยผ่านทางตำราสมุนไพรร และ การสร้างวัดถมุงคล ดังนี้

๑. ตำราสมุนไพรร หลวงปู่ได้มีตำราสมุนไพรรเพื่อเผยแพร่ให้แก่ประชาชน เช่น ยาแก้โรคมะเร็ง ยาแก้ปวดเมื่อยต่างชนิด ยาแก้ปวดขาอย่างรุนแรง ยาลดความอ้วน ยาลดไขมันในร่างกาย ยาแก้โรคมะเร็งในเส้นเลือด ยาแก้โรคหัวใจ ยาแก้โรคความดันโลหิตสูง ยาแก้ความดันโลหิตต่ำ ยาแก้โรคโลหิตจาง ยาแก้โรคเบาหวาน ยาแก้โรคเหนื่อยหอบ ยาแก้เครื่องสับสนพันธุ๋อน ยาแก้โรคเครื่องสับสนพันธุ๋ตาย

๒. การสร้างวัดถมุงคล หลวงปู่เป็นพระเกจิอาจารย์รุ่นเก่าที่มีความเข้มขลัง ซึ่งที่ผ่านมามีได้รับประสบการณ์กันไม่น้อย หรือแม้แต่คนรุ่นใหม่ถ้าศรัทธาจริงก็แสวงหาวัตถุมงคลมาบูชากันได้ เช่น พระหลวงปู่ศุข พิมพ์ฐานสี่เหลี่ยมฐานบัวตูม พระหลวงปู่ศุข พิมพ์สามเหลี่ยมแจกแม่ครัว พระหลวงปู่ศุข พิมพ์สี่เหลี่ยมประภามลฑลข้างรัศมี เนื้อชิน เหรียญพระพุทธรธรรมจักร เหรียญหลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่า ๒๔๖๖ เหรียญกรมหลวงชุมพรฯ พ.ศ. ๒๔๖๖ เหรียญฐานและฉัตร รูปหลวงปู่ศุข ประคำมือหลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่า เสือยันต์หลวงปู่ศุข ตะกรุดหลวงปู่ศุข

๔.๓.๔ ด้านสาธารณูปการ

หลวงปู่มีผลงานด้านสาธารณูปการ โดยการช่วยเหลือ อุทิศทุน หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไปหรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด ได้แก่ การก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานให้วัดเรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ สำหรับการสร้างสาธารณูปการ มีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นสถานที่ที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้วัฒนาสถาพรสืบไป ภายหลังหลวงปู่ได้เปิดสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ปุชนิยวัตถุภายในวัดและถาวรวัตถุสิ่งก่อสร้างภายในบริเวณของวัดมีดังนี้ พระพุทธรูป รอยพระพุทธรูป กุฏิสงฆ์ ๘ หลัง ศาลาการเปรียญ หอประชุมสงฆ์ อุโบสถ มณฑปเจดีย์ ๒ องค์ ศาลาหอฉัน ศาลาปริวาสธรรม หอระฆังศาลาพักร้อน

๔.๓.๕ บทสัมภาษณ์บุคคลผู้เกี่ยวข้อง

๑) พระราชสุทธินิโสมณ^{๑๗} เจ้าอาวาสวัดปากคลองมะขามเฒ่า เจ้าคณะจังหวัดชัยนาท วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

พระราชสุทธินิโสมณกล่าวว่า เมื่อหลวงปู่อุปสมบทและอยู่กับพระอาจารย์ได้ศึกษาด้านพระธรรมวินัยพอสมควรแล้ว จึงได้กราบลาอาจารย์ออกเดินธุดงค์เพื่อหาที่สงบฝึกวิปัสสนากรรมฐานจากสำนักที่มีชื่อเสียงโด่งดังในสมัยนั้น จนชำนาญดีแล้วจึงกราบลาอาจารย์เพื่อกลับบ้านเกิดของท่าน โดยมาพักอยู่ที่วัดร้างแห่งหนึ่งข้างหมู่บ้านของท่าน ชาวบ้านแห่งนั้นศรัทธาเลื่อมใสจึงนิมนต์ให้ท่านอยู่จำพรรษาอยู่ในที่แห่งนั้นเพื่อจะได้สร้างวัดขึ้นมาใหม่ ดังนั้นการอบรมสั่งสอนท่านจึงได้แนะนำการประพฤติปฏิบัติให้เห็นคุณและโทษในผลของการปฏิบัติ ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีความประพฤติมีศีลธรรม

สำหรับด้านการเผยแผ่ หลวงปู่เน้นทางไสยศาสตร์และคาถาอาคม ท่านได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามหลักสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานด้วยการเพ่งกลืนและทำสมาธิจิตโดยกลืนที่ท่านฝึกมาประกอบไปด้วยอาโปกลืน เตโชกลืน วาโยกลืน และปฐวีกกลืน อันเป็นธาตุทั้ง ๔ คือดิน น้ำ ลม ไฟ จนสามารถแยกธาตุได้ดี ด้วยความชำนาญ ท่านจึงเผยแผ่ศาสนาผ่านทางไสยศาสตร์คือคาถาอาคมที่ท่านถนัด

๒) พระครูศรีชโยดม^{๑๘} เจ้าคณะอำเภอดอนสังข์ เจ้าอาวาสวัดท่านจั่น ตำบลหนองขุ่น อำเภอดอนสังข์ จังหวัดชัยนาท

พระครูศรีชโยดมกล่าวว่า หลังจากหลวงพ่อสบได้นักธรรมชั้นตรีแล้ว ได้กราบลาอาจารย์ (เชย) เพื่อออกเดินธุดงค์ประมาณ ๑๐ กว่าปี หลีกจากสำเภาวิชาต่าง ๆ แล้วจึงได้กลับพักที่วัดหัวหาดมาเพื่อเยี่ยมโยมมารดา ท่านมีหนวดเครารุงรัง จึงไม่มีใครจำได้ พอโยมแม่มาพบท่านจึงบอกว่าเป็นพระลูกชาย โยมมารดาจึงนิมนต์ให้อยู่จำพรรษาที่วัดท่านจึงรับปากโยม และได้สร้างวัดไปด้วย สำหรับการสอนธรรมะนั้นท่านได้อบรมพระภายในพรรษา สำหรับพระใหม่ก่อนจะลาสิกขาได้ได้นำพระที่ทำด้วยหินมีดโกนมาให้หลวงปู่ปลุกเสก ภายหลังมีโยมหล่อผู้มีฝีมือด้านแกะพิมพ์พระทำแล้วให้หลวงปู่ปลุกเสกเพื่อแจกจ่ายกัน

สำหรับเรื่องวัตถุมงคลที่หลวงปู่ทำเองนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเสื้อยันต์ และพระผงปิดตา ส่วนวิชาแพทย์แผนไทยท่านก็มีความรู้ความสามารถ แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่มาหาท่านถ้าเป็นโรค

^{๑๗} สัมภาษณ์พระราชสุทธินิโสมณ เจ้าอาวาสวัดปากคลองมะขามเฒ่า เจ้าคณะจังหวัดชัยนาท วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูศรีชโยดม เจ้าคณะอำเภอดอนสังข์ เจ้าอาวาสวัดท่านจั่น ตำบลหนองขุ่น อำเภอดอนสังข์ จังหวัดชัยนาท วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖.

เช่น ฝืนท้อง หลวงปู่จะให้ยา ส่วนมากท่านใช้วิธีดมน้ำมนต์ ถ้ากระดูกแตก กระดูกหักจะใช้คาถาอาคมรักษา

ในด้านการปกครอง หลวงปู่จะใช้วิธีการปกครองแบบพ่อปกครองลูกตามหลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลัก โดยให้อยู่กันด้วยความรัก ความสามัคคี พึ่งพาอาศัยกัน เสียสละเป็นแบ่งปันกัน จึงทำให้พระภิกษุสงฆ์ในวัด และคณะสงฆ์ในเขตปกครองของท่านรักใคร่ปรองดองกันเป็นอย่างดี

๓) คุณยายทองคำ รอดนวล^{๑๙} ข้าราชการบำนาญ อายุ ๗๖ บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลมะขามเฒ่า อำเภอดงหลวง จังหวัดชัยนาท

คุณยายทองคำ รอดนวลเล่าว่า หลวงปู่ศุข เป็นบุตรของพ่อหนุ่มและแม่ทองดี ท่านเป็นบุตรคนโตวัยเด็กชอบเล่นน้ำ มีความขยันหมั่นเพียรดี ช่วยพ่อแม่ทำงาน ต่อมาลุงแฟงมาขอไปเลี้ยงช่วยลุงทำงานเป็นอย่างดี อายุ ๑๘ ปีได้แต่งงานผู้หนึ่งมีอาชีพเป็นชาวนา มีบุตรด้วยกัน ๑ คน ชื่อสอน เมื่ออายุครบบวชท่านมีความประสงค์จะบวช ลุงแฟงจึงได้เป็นเจ้าภาพบวชให้โดยพ่อแม่ไม่ได้มาร่วมงานบวชด้วย

เมื่อบวชศึกษาเล่าเรียนได้ครบพรรษาแล้ว ท่านจึงได้เข้าอาวาส เพื่อเรียนวิชาด้านคาถาอาคม และไสยศาสตร์ และออกเดินธุดงค์ไปในสถานที่ต่าง ๆ เป็นเวลาประมาณ ๑๕ ปี จึงเดินทางกลับมาเพื่อพบโยมมารดา โดยเดินเลาะแม่น้ำเจ้าพระยามาเรื่อย ๆ เมื่อพบโยมมารดาแล้วได้รับนิมนต์ให้อยู่จำพรรษาที่วัดแห่งนี้

สำหรับการเผยแผ่นั้น เมื่อหลวงปู่รับนิมนต์โยมแม่แล้วจึงได้เชิญชวนญาติโยมมาช่วยกันสร้างวัด สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เช่น ศาลาการเปรียญทำน้ำ โรงเรียนพระปริยัติธรรม อุโบสถ วิหาร กุฏิ ถิ่นภายในวัด มณฑป เป็นต้น โดยชาวบ้านมาช่วยกันคนละไม้ละมือ ด้วยความสามัคคี และที่สำคัญหลวงปู่เป็นพระที่มีความกตัญญูต่อบุพการีเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการที่หลวงปู่ได้เดินทางกลับมาบ้านเพื่อสืบทอดโยมมารดาและบิดา เมื่อพบแล้วโยมท่านได้นิมนต์ให้อยู่จำพรรษาไม่หายไปไหนอีก ท่านได้รับนิมนต์ตามคำขอของโยมมารดา และได้ดูแลปรนนิบัติโยมแม่ตลอดมา

หลวงปู่เป็นพระเกจิอาจารย์ที่มีคนนับถือมาก ทั้งในหมู่บ้านและตำบลใกล้เคียงในสมัยนั้น ท่านหลักธรรมคือความสามัคคีและความเสียสละเพื่อส่วนรวม เห็นได้จากสิ่งก่อสร้างภายในวัด มีชาวบ้านมาช่วยกันทำ โดยใช้เวลาหลักเล็กลงส่วนตัวโดยทางวัดไม่ได้จ่ายค่าแรงงาน เพียงจัดเลี้ยงอาหารให้เท่านั้น

ด้านอภินิหารของหลวงปู่

^{๑๙} สัมภาษณ์ คุณทองคำ รอดนวล ข้าราชการบำนาญ อายุ ๗๖ บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ที่ ๑ ตำบลมะขามเฒ่า อำเภอดงหลวง จังหวัดชัยนาท วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖.

เป็นที่ทราบกันดีว่า กรมหลวงชุมพรฯ นับว่าเป็นศิษย์เอกของหลวงปู่ มีเรื่องเล่าว่า คราวหนึ่งกรมหลวงชุมพรฯ เดินทางขึ้นทางเหนือ เรือเสียหน้าบริเวณวัดปากคลองมะขามเฒ่า จึงขึ้นไปบริเวณวัด ขณะนั้นหลวงปู่ได้ให้เด็กนำหัวปลีมาแล้วเสกให้เป็นกระต่าย และอื่น ๆ เมื่อท่านเห็นเป็นอัศจรรย์จึงขอเข้าพบหลวงปู่ซึ่งกว่าจะได้พบต้องใช้เวลาไม่นาน เพราะหลวงปู่ท่านต้องการทดลองใจกรมหลวงชุมพร และหลวงปู่ได้แปลงกายเป็นจระเข้ให้ชมด้วย หลวงปู่ท่านยังเสกใบไม้ให้เด็ก ๆ ได้ชมเล่นอีกด้วย

๔) แม่มะลิ อินทรวาส^{๒๐}

แม่มะลิ อินทรวาส เป็นบุตรของแม่ส้มผิว เกษเวชสุริยา ซึ่งเป็นบุตรของคุณยายชื่อสมควร เกษเวชสุริยา ซึ่งคุณตาเป็นเด็กก้นกุฏิของหลวงปู่ คุณยายเล่าให้ฟังว่า หลวงปู่เป็นพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีความศักดิ์สิทธิ์ด้านคาถาอาคมสามารถเสกใบมะขามเป็นตัวต่อตัวแทน ชอบช่วยเหลือคนเดือดร้อน

๕) แม่ประชุม สุพรรณ^{๒๑} อายุ ๗๕ ปี ชาวบ้านปากคลองมะขามเฒ่า

คุณแม่ประชุม สุพรรณ เป็นบุตรของ นางหีบ – ตายอด ผู้เคยทำหน้าที่ปรนนิบัติหลวงปู่ และคอยดูแลคุณแม่ทองดี โยมแม่ของหลวงปู่ เล่าว่า คราวหนึ่งหลวงปู่ถือมีดไปตัดหัวปลีกล้วยกับเด็กวัด เมื่อเด็กวัดตัดหัวปลีมากองไว้ แล้วเด็กวัดก็กลับไปหัดปากกล้วยตามเดิม จากนั้นท่านก็เสกให้หัวปลีกลายเป็นกระต่ายแล้วบอกให้เด็กวัดช่วยกันตีกระต่าย พอเด็กวัดตีกระต่ายแล้ว กระต่ายก็กลายเป็นหัวปลีตามเดิม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ศุข ในฐานะลูกศิษย์รุ่นหลัง และญาติโยมผู้เป็นญาติรุ่นหลาน สรุปได้ว่า หลวงปู่เป็นพระที่เคยมีครอบครัวมาก่อน หลังจากอุปสมบทแล้วได้ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เมื่อศึกษาภาคปริยัติแล้วได้ตั้งใจศึกษาภาคปฏิบัติ คือสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ได้ออกธุดงค์ไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อฝึกฝนอบรมจิตใจของตนเอง และสั่งสอนญาติโยม เมื่อเวลาผ่านไปพอสมควรแล้วจึงได้เดินทางกลับบ้านเพื่อพบโยมมารดา หลังจากพบโยมมารดาและโยมมารดาได้ขอให้ท่านอยู่จำพรรษาใกล้ ๆ แล้วจึงรับนิมนต์และอยู่จำพรรษา ณ วัดปากคลองมะขามเฒ่าในปัจจุบัน ท่านได้บูรณปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างภายในวัดและก่อสร้างถาวรวัตถุขึ้นอีกหลายรายการ พร้อมทั้งได้อบรมสั่งสอนชาวบ้านให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดี

^{๒๐} สัมภาษณ์ แม่มะลิ อินทรวาส วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖

^{๒๑} สัมภาษณ์ แม่ประชุม สุพรรณ อายุ ๗๕ ปี ชาวบ้านปากคลองมะขามเฒ่า วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖.